

تربیت دینی

بر مبنای رویکرد هرمنوتیک

با تکیه بر اندیشه‌های هرمنوتیکی
محمد مجتهد شبستری و نصر حامد ابوزید

نویسندگان:

دکتر باک شمشیری

عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز

زهرا هدایون

کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت



انتشارات کویبر

تربیت دینی بر مبنای رویکرد هرمنوتیک

(با تکیه بر اندیشه‌های هرمنوتیکی محمد مجتهد شبستری و نصر حامد آزبیدی)

دکتر بابک شمشیری، زهره همایون

• طراح جلد: سعید زاشکانی • امور فنی و صفحه‌آرایی: انتشارات کویبر • ISBN: 978-964-214-161-6

• چاپ و صحافی: سپیدان تهران • شمارگان: ۷۵۰ • چاپ اول: ۱۳۸۷

• شابک: 978-964-214-161-6 • قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

Email: kavirbook@gmail.com

• نشانی: تهران، کریم‌خان زند، ابتدای قائم‌مقام‌فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویبر

• کد پستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱۳ • تلفن: ۸۸۳۰۱۹۹۲ و ۸۸۳۴۲۶۹۸ • نمایر: ۸۸۳۴۲۶۹۷

• تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،

به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)

بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست

۱۱	پیش‌فتار
۱۳	مقدمه
۱۵	فصل ۱: مفهوم بازی هرمنوتیک
۱۵	مفهوم لغوی هرمنوتیک
۱۶	تاریخچه‌ی هرمنوتیک
۱۸	عینی‌گرایی در هرمنوتیک
۱۹	هرمنوتیک فلسفی
۲۱	فصل ۲: بزرگان هرمنوتیک
۲۱	هرمنوتیک شلایرماخر
۲۵	هرمنوتیک فلسفی گادامرو هدف آن
۲۵	گادامرو مسأله‌ی روش در فهم متون
۲۷	فهم از دیدگاه گادامر؛ بازسازی یا ترکیب
۲۸	بازی فهم
۲۹	جنبه‌ی کاربردی فهم
۳۰	دور هرمنوتیکی
۳۱	دور هرمنوتیکی در فلسفه‌ی شلایرماخر
۳۱	دور هرمنوتیکی در نگاه گادامر
۳۲	گادامرو نقد عینی‌گرایان بر او

- ۳۲..... تمایز فهم، تفسیر و تطبیق
- ۳۳..... هرمنوتیک فلسفی دانشی خنثی و بی خاصیت
- ۳۳..... هرمنوتیک گادامر نظریه ای جزم‌گرا و پارادوکسیکال
- ۳۴..... نادیده گرفتن مهمترین رکن در فرآیند فهم
- ۳۴..... برداشت نادرست از پیش داوری ها
- ۳۵..... گادامر و نقد هابرماس بر او
- ۳۹..... فصل ۲: بازتاب هرمنوتیک در حوزه‌ی تفکر دینی
- ۴۲..... اسلام راه هرمنوتیک
- ۴۴..... سنت دینی
- ۴۴..... نواندیش دینی
- ۴۴..... تجدد
- ۴۵..... گفتمان هرمنوتیکی و نواندیش دینی
- ۴۵..... دستاوردها و وجوه تشابه گادامر و نواندیشان مسلمان
- ۴۵..... دستاورد اول
- ۴۶..... دستاورد دوم
- ۴۶..... دستاورد سوم
- ۴۶..... دستاورد چهارم
- ۴۶..... دستاورد پنجم
- ۴۶..... دستاورد ششم
- ۴۶..... دستاورد هفتم
- ۴۷..... دستاورد هشتم
- ۴۷..... وجوه تشابه گادامر و نواندیشان مسلمان
- ۴۷..... وجه اول
- ۴۷..... وجه دوم

۴۷	وجه سوم
۴۸	وجه چهارم
۴۸	وجه پنجم
۴۸	وجه ششم
۴۸	وجه هفتم
۴۸	وجه هشتم
۴۹	فصل ۱: کندوکاو در ریشه‌های تاریخی گرایش به هرمنوتیک در ...
۴۹	مکتب تاریخی معتزلی
۵۲	مفهوم عقل و مراحل شناخت از نظر معتزله
۵۴	اصول و مبانی اندیشه معتزله
۵۴	مسأله‌ی کلام خداوند و موضع معتزله
۵۷	فصل ۵: نومعتزلیون معاصر
۵۸	نصر حامد ابوزید
۵۸	زندگی و اندیشه‌ی نصر حامد ابوزید
۶۰	معرفت‌شناسی نصر حامد ابوزید
۶۰	ویژگی‌های متن دینی (قرآن) از نگاه نصر حامد ابوزید
۶۳	ویژگی‌های گفتگوی متن کهن (قرآن) و پرسش‌های دنیای جدید
۶۶	محمد مجتهد شبستری
۶۶	زندگی و اندیشه‌ی مجتهد شبستری
۶۹	ویژگی‌های قرآن از نگاه محمد مجتهد شبستری
۷۳	فصل ۶: شباهت‌های آراء هرمنوتیکی نصر حامد ابوزید و ...
۷۳	دور هرمنوتیکی در روند فهم متن دینی و پایان‌ناپذیری تفسیر متون دینی

۷۵	توسعه‌ی پیام محتوای متون
۷۷	ترجمه‌ی متون قدیمی از افق دیروز به افق امروز به وسیله‌ی آگاهی‌ها و ...
۷۸	لزوم نگره‌ی تاریخی داشتن به متون دینی
۸۰	چند وجهی بودن معنای متن دینی در عین غیرنسبی بودن معنا
۸۱	بهترین فهم در سایه‌ی تفسیر ضابطه‌مند و تأویل در افق فرهنگ زمان تفسیر
۸۳	قرآن: قرائت نبوی از جهان
۸۶	پد. ارشناسی فهم‌های دینی در نگاه مجتهد شبستری
۸۹	فصل ۷: هرمنوتیک در حوزه‌ی معرفت دینی
۸۹	تفسیر در رویکرد هرمنوتیک
۹۰	تفسیر هرمنوتیکی (هرمنوتیک فلسفی) متون دینی
۹۸	دستاوردهای علوم (تجربی و فلسفی) و تفسیر هرمنوتیکی قرآن
۹۹	روش‌شناسی علمی - عقلانی - فهم و تفسیر متون دینی
۱۰۲	هابرماس و نقد هرمنوتیک گادامر
۱۰۴	رابطه‌ی روان‌تحلیل‌گری فروید با هرمنوتیک
۱۰۶	نقد و ارزیابی تفسیر متون دینی
۱۰۹	دو نظریه در باب معرفت‌شناسی وحی قرآنی
۱۱۵	فصل ۸: پیامدهای رویکرد هرمنوتیک در تربیت دینی
۱۱۵	مقدمه
۱۱۷	دلالت‌های تربیتی در حوزه‌ی تربیت دینی بر مبنای رویکرد هرمنوتیک
۱۱۷	اهداف تربیتی بر مبنای رویکرد هرمنوتیکی در تربیت دینی
۱۱۷	تفکر انتقادی و عقلانیت محوری
۱۲۱	تربیت دینی متناسب با زمان
۱۲۶	ایجاد پستر رشد و تفکر واگرا در تربیت دینی

۱۲۸	واقعیت محوری در تربیت دینی
۱۳۱	تربیت دینی بر مبنای حق انتخاب و آزادی اراده
۱۳۳	تربیت دینی مبتنی بر احیای ایمان و تجربه‌ی دینی
۱۳۵	تربیت دینی مبتنی بر قرائت انسانی از دین (تربیت دینی متربی محور)
۱۳۶	روش تربیتی مبتنی بر رویکرد هرمنوتیک در قلمرو تربیت دینی
۱۳۶	دیالکتیک محوری در روند تربیت دینی
۱۳۹	ویژگی‌های محتوای تربیتی مبتنی بر رویکرد هرمنوتیک در تربیت دینی
۱۳۹	شناخت دین بر مبنای انسانی، علمی و واقعی
۱۴۰	پرهیز از اجبار، دینی و تبلیغات و غوغا سالاری
۱۴۱	متون دینی مدلل و معارف، در برابر کم‌مایه و محیرالعقول
۱۴۲	عبور از شکل‌گرایی در سواد تربیتی دینی
۱۴۴	محتوای تربیتی دینی مبتنی بر احیای تاریخی و ادبی متون دینی
۱۴۵	پرهیز از قداست محوری در متون تربیتی دینی
۱۴۷	طرز تلقی نسبت به مربی بر مبنای رویکرد هرمنوتیک در
۱۴۷	طرز تلقی نسبت به متربی بر مبنای رویکرد هرمنوتیک در
۱۴۸	طرز تلقی نسبت به ارزش‌یابی بر مبنای رویکرد هرمنوتیک در
۱۴۸	اصول تربیت دینی بر مبنای رویکرد هرمنوتیک
۱۴۹	اصل تکثرگرایی در تربیت دینی
۱۵۰	اصل تحمل و مدارا در تربیت دینی
۱۵۱	اصل محبت و صمیمیت در تربیت دینی
۱۵۱	اصل آزادی بیان و اراده در تربیت دینی
۱۵۵	منابع
۱۵۹	نمایه

پیش‌گفتار

مسئله هر الگویی از تربیت دینی مبتنی بر قرائت و تفسیری از دین است که به آن رنگ و بوی ویژه بخشیده اما با وجود این مسئله، در حوزه‌ی تربیت دینی بخش زیادی از کتابها و پایان‌نامه‌هایی که نگاشته شده است دچار عدم شفافیت و وضوح در مبانی معرفت‌شناسی فلسفی خود هستند. این عدم شفافیت نقطه‌ی ضعف این نوشته‌هاست. زیرا باعث می‌شود آن نوشته‌ها ناشی‌سست و بی‌بنیاد باشند که به پراکندگی در گفتار و عدم انسجام و یکپارچگی در همچنین عدم قوت در آراء و اندیشه‌های خود نمود یابند.

از طرفی همانطور که می‌دانیم قرائت‌ها و تفسیرهای متفاوتی از دین از تقدم و متأخر شکل گرفته است. متقدمینی چون فارابی، ابن‌سینا، ابن‌مسکویه، اشعریون، معتزله و حتی سلفی‌ها و متأخرینی چون علامه طباطبایی و شهید مطهری، که در خصوص تفسیر متون دینی نظر داشته‌اند و به تبع، دلالت‌هایی هم در حوزه‌ی تربیت دینی از همه‌ی این اندیشمندان استنتاج شده است. در این خصوص یعنی تربیت دینی تا کنون تلاش‌هایی که شده عمدتاً حول همین نحله‌ها و اندیشه‌ها صورت پذیرفته است و بنابراین این‌طور به نظر می‌رسد که در حوزه‌ی اندیشه‌های جدید به ویژه قلمرو نواندیشی دینی کمتر کار شده است.

این کتاب به دنبال دغدغه‌های گفته شده شکل گرفته است و می‌کوشد با روشن کردن مواضع بنیادین فلسفی خویش و همچنین معرفی رویکرد جدید هرمنوتیکی نواندیشان دینی متأخر، به عنوان رویکردی پویا در تفسیر دینی و در مواجهه با مسائل دنیای جدید ارائه‌ی طریق کند. طریقی که به نظر می‌رسد در حوزه‌ی تربیت دینی در ساحت نظر و هم عمل، طرز تلقی‌ها و روش‌های متفاوت و کارآمدتری ارائه می‌دهد. بنابراین مؤلفین کتاب حاضر بر این باورند که این‌گونه تلاش‌ها هنوز در حوزه‌ی تربیت دینی کشورمان بسط و گسترش نظری پیدا نکرده و به تبع، این نوشتار خالی از اشکال و ایراد نیست و ادعای کمال ندارد. بنابراین از هرگونه نقد و تگوت در باب مطرح شده استقبال می‌کنند و معتقدند که این تلاش‌ها در گفتگو به بی‌نظمی می‌رسد. همچنین امیدوارند که ایده‌ها و آراء این کتاب به دست اندرکاران و صاحب‌نظران حوزه‌ی تعلیم و تربیت به‌عنوان مخاطبان این پژوهش، و نیز به‌نسب‌ها بود، نظام تعلیم و تربیت ایران یاری رساند و در این راه شنیدن نظرات دیگران و نقد آنها را بر خود می‌پذیرند.

در پایان لازم است از حسن همکاری ناشر محترم انتشارات کویر جناب آقای محمد جواد مظفر که صمیمانه و دل‌وزانه برای نشر این کتاب قبول زحمت کردند، تشکر و سپاسگزاری ویژه کنیم.

مؤلفین

خرداد ۱۳۹۷